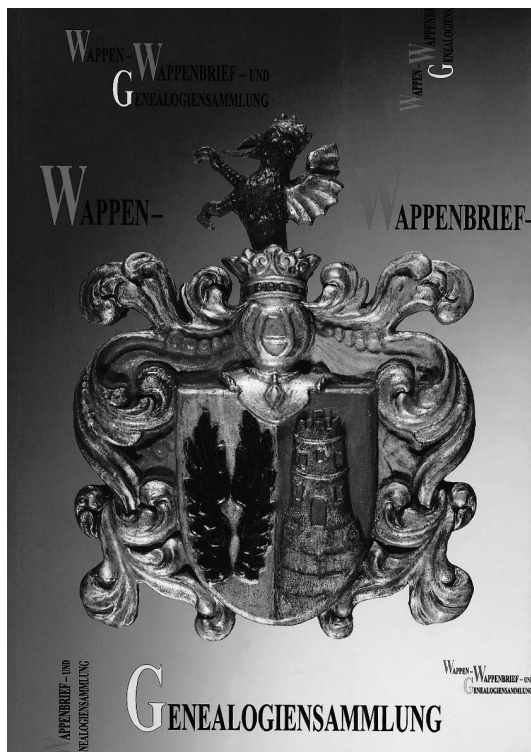

MAJA ŠKILJAN □ Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

sl.1 i 2 Naslovnice kataloga muzejskih zbirki i kataloga izložaba u nakladi Hrvatskoga povijesnog muzeja

Hrvatski je povijesni muzej utemeljen još u zbirkama Narodnog muzeja osnovanog 1846. godine u Zagrebu. To je vrijeme formiranja nacija i nacionalnih pokreta u srednjoj Evropi, a u Hrvatskoj, u društveno-političkom smislu, to je razdoblje narodnog preporoda i vladavine Bachova apsolutizma. Formiran u okviru JAZU 1951. godine i definitivno osamostaljen 1962. godine, te napokon 1991. objedinjen s dotadašnjim Muzejem revolucije naroda Hrvatske, Hrvatski povijesni muzej danas u Republici predstavlja središnju muzejsku instituciju koja se bavi poviješću ovog područja.

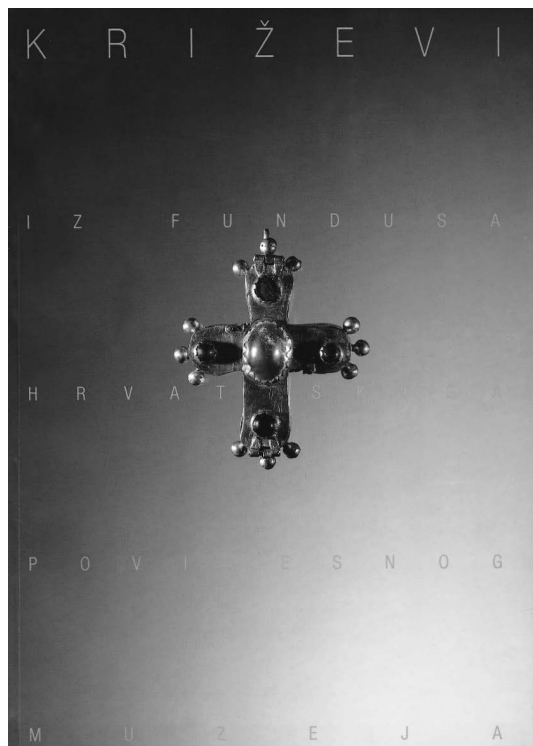
Usprkos tome što zbog nedostatka adekvatnog prostora nema stalnog postava (a, možda, djelomično i upravo zbog toga), Muzej je razvio vrlo bogatu izdavačku djelatnost. Ona prije svega obuhvaća publiciranje kataloga čiji su autori kustosi Muzeja i brojni vanjski suradnici: ti su katalozi najčešće kolektivna djela, a ponekad predstavljaju i autorske tekstove. Katalozi se

moгу podijeliti na kataloge muzejskih zbirki i na kataloge izložaba. Budući da je muzejska građa, podijeljena u četrnaest zbirki, veoma opsežna, u dosad objavljena 33 kataloga zbirki publiciran je samo dio građe, tako da u ovoj domeni i sadašnjoj i budućim generacijama kustosa predstoji još velik posao. Od 1968. do danas Muzej je izdao 42 kataloga izložaba, bilo da su one prezentirale muzejsku građu, bilo da su obuhvaćale predmete iz drugih muzeja ili bile rezultat gostovanja drugih institucija u prostorima Muzeja.

Publicistička djelatnost Muzeja rezultirala je i s devet monografija vrlo različite tematike i pristupa, od znanstvenog i stručnog do sasvim popularizatorskog.

Uz to, gotovo svaka izložba Muzeja, od njegova osamostaljenja do danas, bila je popraćena posebnim vodičem ili letkom. Muzej se posljednjih godina okrenuo i objavljivanju u suvremenim medijima, tako da je priređeno sedam video-kaseta, a na Internetu je

sl.3 i 4 Naslovnice kataloga muzejskih zbirki i kataloga izložaba u nakladi Hrvatskoga povijesnog muzeja

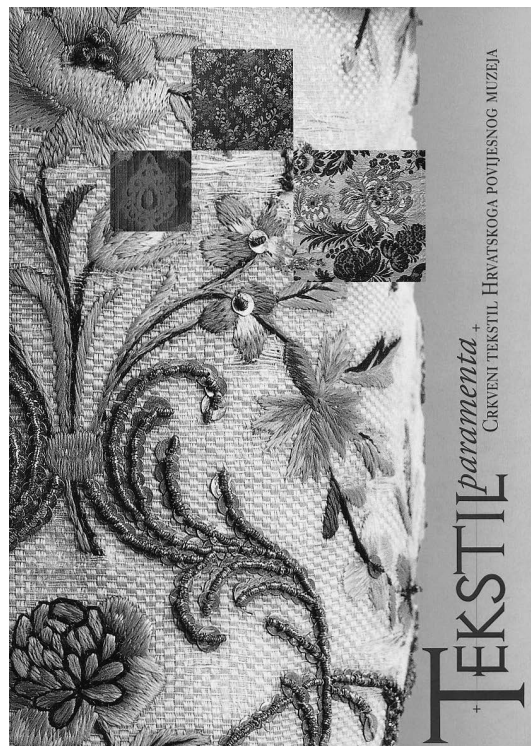

prezentiran reprezentativni katalog *Museum 1846-1996*. u cijelosti; većina novijih izložaba prikazana je u istom mediju s pomoću kraćih tekstova i vizualnog materijala. Velik dio izdavačke djelatnosti od početka je bio popraćen sažetkom na nekom od svjetskih jezika, dok su pojedini katalozi u cjelini bili tiskani dvojezično.

Kako sam već spomenula, muzejska je građa podijeljena u 14 zbirki od koji svaka ima svojeg voditelja - kustosa. Uz sve ove zbirke potrebno je napomenuti da Muzej čuva vrijednu i bogatu biblioteku koja sadržava više od 20.000 obrađenih knjiga, a o njoj se brine kustos-bibliotekar Zora Gajski.

Značajniji katalozi u kojima su muzejski predmeti stručno obrađeni. Vratimo se stoga tridesetak godina unatrag, točnije u 1967., kada je ovu ustanovu počela voditi dr. Lelja Dobronić i otkada je Muzej doživio svoj puni procvat. Otada, naime, započinje izuzetno intenzivna izdavačka, istraživačka i opća muzejska djelatnost.

I u ono su vrijeme, kao i danas, financijska sredstva bila mala, no usprkos tome kroz kataloge izložaba i zbirki objavili smo veliki dio muzejskog materijala. Kako bismo uštedjeli na novcu, sve osim tiskanja obavljali smo sami. Od lekture i korekture, a često i prijevoda teksta, do prijeloma kataloga, dizajna korica i fotografiranja muzejskih predmeta radili smo zajedno s Leljom Dobronić, a bez tehničkih pomagala kakva su danas na raspolaganju. Zato su nam katalozi možda bili neugledni, na jeftinom papiru i s crno-bijelim fotografijama, ali smo nastojali ubaciti što više sadržaja, pa makar to bilo na štetu estetskog izgleda. Tako smo u ovom ra-

zdoibli publicirali čak pet monografija, od kojih neke još i danas, premda su već davno rasprodane, služe studentima kao stručna literatura. To su *Dvorac Golubovec* (1972.), *Palača Povijesnog muzeja Hrvatske* (1972.) i *Po starom Moravču* (1979.), sve tri publikacije autorice dr. Lelje Dobronić. *Staro oružje* (1971.) autorice mr. Maje Šercer popularizatorskog je sadržaja, dok je monografija *Ivan Zasche* iz 1975. godine doktorska disertacija Marijane Schneider. Posebno mjesto zauzima edicija *Povijesni spomenici grada Zagreba*, u redakciji Ivana Tkalčića i Emilija Laszowskog, te Lelje Dobronić, u kojoj su se objavljivali prijepisi originalnih arhivskih dokumenata koji govore o životu grada sve do 18. stoljeća.

Uza sve to treba još spomenuti i četrdesetak publiciranih predavanja, koja su kustosi ili vanjski suradnici održavali uz pojedine izložbe, a umnožavali su ih na šapirografima i uvezivali ih, u običan tanki papir čuvari, koji su za vrijeme posla lijepili i etikete s imenom autora i naslovom predavanja.

Među najstarijim katalozima muzejskih zbirki su *Vedute 19. st. u grafici* (M. Schneider, 1968.) i *Kameni spomenici Hrvatske XIII-XIX stoljeća* (M. Valentić, 1969.). Upravo se ove godine priprema prošireno izdanje ovog posljednjeg kataloga u obradi Lade Prister.

Dr. M. Schneider, koja je vodila likovnu zbirku Muzeja, objavila je još i sljedeće kataloge: *Historijsko slikarstvo u Hrvatskoj*, 1969.; *Narodne nošnje u slikarstvu i grafici XIX stoljeća*, 1971.; *Portreti 1800-1870*, 1973.; *Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800-1940.*; 1977.; te

Portreti 16-18. stoljeća, 1982. Kasnije je zbirku preuzela M. Bregovac Pisk koja je 1995. godine obradila likovna djela Ferdinanda Quiquereza, a 2000. grafike na temu *Zbivanja 1848.-1848. godine*.

Bogatu i vrijednu zbirku oružja vodila je još nedavno mr. Maja Šerčer, i iz te je zbirke objavila slijedeće kataloge: *Staro oružje na motki*, 1972.; *Jatagani u Povijesnom muzeju Hrvatske*, 1975.; *Mačevi, bodeži, noževi*, 1976. i *Sablje*, 1979. Tu su i katalogi izložaba iste autorice unutar kojih je publiciran i velik dio muzejskog oružja: *Oružje u prošlosti*, 1980.; *Tursko oružje*, 1983.; *Zbirka Dragutina Schwarza*, 1983.; *Tursko oružje od 16. do kraja 19. st.*, 1988. Njezini nasljednici na čelu zbirke su Janko Jeličić, koji je objavio 1997. godine katalog vatrenog oružja *Lovačke puške i pribor*, i Dora Bošković, čije je djelo *Hladno lovačko oružje HPM-a*, 2000. U tiskari se ovog trenutka nalazi katalog dijela zbirke *Orijentalne puške* Janka Jeličića.

O velikoj zbirci odlikovanja izašla su dosad četiri kataloga u obradi Borisa Pristera: *Odlikovanja*, 1984. i tri kataloga zbirke dr. Veljka Malinara, 1991., 1997. i 2000.

Sfragistička i heraldička zbirka objavljena je u dva kataloga Vlaste Brajković: *Pečatnjaci*, 1980. i *Grbovi, grbovnice i rodoslovlja*, 1976., dok je prošireno izdanje ovog posljednjeg kataloga izašlo u suradnji s Dubravkom Peić-Čaldarović, 1995. godine.

Karte i atlase Muzeja objavila je A. Pandžić 1987. godine, a zbirku zastava i zastavnih vrpca Jelena Borošak-Marijanović 1996. godine. Snježana Pavičić objavila je 1990., unutar kataloga izložbe *Hrvatski politički plakat 1940-1950*. i plakate nekadašnjeg Muzeja revolucije naroda Hrvatske, a kao voditelj sakralne zbirke obradila je *Križeve*, 1994. i *Crkveni tekstil*, 1998. I, napokon, posljednja, zbirka predmeta iz svakodnevnog života obrađena je djelomično u katalogima *Stare mjere*, 1975. i *Obiteljske ostavštine*, 1978. Veliki dio te zbirke publiciran je u brojnim katalogima izložbi kao što su *Ivan Mažuranić, ban pučanin; Slike mira, oživljena Hrvatska u vrijeme Karlovačkog mira 1699. godine; Stjepan Radić; Znamenja vlasti i časti u Hrvatskoj u 19. st.; 1848. godina u Hrvatskoj; Hrvatske zemlje i francuska revolucija; Stoljeće promjena te u katalogu *Museum 1846-1996*, u kojem je svaka zbirka prezentirana posebno uz odabir nekoliko desetaka karakterističnih eksponata.*

Ovdje sam navela doista minimalan izbor kataloga izložaba, ali zbog ograničenog prostora i vremena nisam bila u mogućnosti predstaviti ih više. Zbog toga se ispričavam, posebno svojim kolegama koji su uložili veliki napor u objavljivanje takvih kataloga koji su pratili i izložbe, priređene ponekad s još većim marom i trudom.

Moram napomenuti i to da se naš Muzej još 1962. godine integrirao s Muzejem Srba u Hrvatskoj, koji je čuvao materijal iz srpskih manastira i crkava u Hrvatskoj spašen od stradanja u ratu i tako postao

odjelom Povijesnog muzeja. Iz tog su Odjela objavljeni katalogi V. Mošina *Stari rukopisi Srba u Hrvatskoj od XIII do XX stoljeća*, 1970. i R. Kusturice *Zbirka srpskih knjiga od XV do sredine XIX stoljeća*, 1972.

Dugogodišnji kustos Muzeja, Vera Borčić, prikazala je zbirku umjetnički obrađenog metala, kao i zbirku ikona i slika Odjela Srba u Hrvatskoj, u tri kataloga iz 1971., 1974. i 1978. godine.

Nove tehnologije unijele su promjene i u našu publicističku djelatnost. Pojavile su se, kao što sam već napomenula, najprije video-kasete sa snimljenim izložbama, a zatim i prezentacija kataloga i muzejskih predmeta na Internetu. Može se učiniti paradoksalnim, ali kompjutor nas je na izvjestan način vratio na početak, jer sada opet, jednako kao i u ranim šezdesetim godinama prošlog stoljeća i - uostalom - iz istog razloga, nedostatka sredstava, sami priređujemo svoje publikacije za objavu: od pripreme teksta do prijeloma sve se odvija na ekranu. Time se bave, uz kustose, mladi ljudi, kompjutorski stručnjaci sa znanjima o kojima nekad nismo mogli ni sanjati, i oni će nam pomoći da stvorimo baze podataka koje će omogućiti postojanje našeg Muzeja i u virtualnim prostorima. Ipak, virtualni muzej neće moći - vjerujem - zamijeniti mogućnost izravnog dodira s muzejskim eksponatom ili izložkom, kao što ni slova i slike na ekranu ne mogu u potpunosti zamijeniti knjigu.

* Redakcija časopisa *Informatica Museologica* napominje da tekst ne obuhvaća izdavačku djelatnost Muzeja revolucije naroda Hrvatske.

O izdavačkoj djelatnosti Hrvatskog povijesnog muzeja može se konzultirati i sljedeća literatura:

Rhea, Ivanuš. Izdavačka djelatnost Hrvatskog povijesnog muzeja // *Informatica Museologica*. 27, 3/4 (1996.), str.100-104.

Rhea, Ivanuš. Izdavačka djelatnost Hrvatskoga povijesnog muzeja - osvrt na kataloge zbirki i izložbi od 1995. do 1997. godine // *Hrvatski institut za povijest. Časopis za suvremenu povijest*, god. 29., br.3, 1997., str.579.-588., Zagreb

THE PUBLISHING ACTIVITIES OF THE CROATIAN HISTORY MUSEUM

The Croatian History Museum is one of the institutions that grew out of the oldest museum institution in Croatia, the National Museum, which was founded in 1846, and incorporated into the Yugoslav Academy of Science and Art in 1951. It finally became an independent institution in 1962, and was merged with the former Museum of the Revolution of the People of Croatia in 1991. The Croatian History Museum is now the central museum institution in Croatia dealing with the history of this region.

In spite of the fact that it does not have a permanent exhibition because of a lack of space (and perhaps precisely because of this), the Museum has developed comprehensive publishing activities. They primarily involve the publication of catalogues by the curators of the Museum as well as numerous associates. They can broadly be divided into catalogues of museum collections and exhibition catalogues. Since the Museum's holdings are divided into fourteen collections, 33 catalogues have been published so far and they cover only a part of the holdings, so that present and future curators still have a lot of work to do. From 1968 to the present day, the Museum has published 42 catalogues of exhibitions that presented museum holdings, covered objects and exhibitions by other museums, or else appeared as the result of hosting exhibitions by other institutions.

The publishing activities of the Museum have also resulted in nine monograph editions that are characterised by diverse themes and approaches, from the scholarly and expert to a more popular approach. Also, almost every Museum exhibition from its independent operation to the present day has been accompanied by a special guide and leaflet. Over the past several years the Museum has directed its attention to publications in modern media, so that we have prepared seven videocassettes, while the representative catalogue Museum 1846-1996 has in its entirety been placed on the Internet, and most of the exhibitions have been presented on the Internet through summary texts and visual material. A large segment of the Museum's publishing activities has from the outset been regularly accompanied by summaries in one of the major languages, and some catalogues have been printed in two languages.